

B&F **BIZNIS**

STEČAJEVI I PRAVO NA DRUGU
ŠANSU

Triput meri, jednom seci

Stečaj je odličan mehanizam da se preduzeće zapalo u poslovne teškoće ponovo osloni na „zdrave noge“, ali u Srbiji se on, uglavnom, automatski izjednačava sa gašenjem preduzeća i često povezuje sa prevarama.

Piše: Marko Miladinović

Stečaj je koristan mehanizam za preduzeće koje ima poslovne teškoće samo ako se pokrene na vreme. U Srbiji, međutim, taj postupak se pokreće tek kada su problemi i dugovi firme narasli do nivoa koji, praktično, onemogućava bilo kakvo konstruktivno rešenje za normalan nastavak poslovanja. Stoga, u domaćoj javnosti prevladuje percepcija po kojoj se stečaj automatski izjednačava sa

„smrcu“ kompanije, uz prethodno otpuštanje radnika i rasparčavanje imovine.

„Takvoj slici doprinosi i nedostatak odgovarajućih sankcija za bilo kakvu prevarnu radnju koja može da nastane pred stečaj i povodom stečaja, a po pravilu nije učinjena u stečajnom postupku, već najčešće pre stečaja. Problem nije u domaćem zakonodavstvu, u kome su predviđene sankcije za razna prekršajna i krivična dela, nastala ili namernim izazivanjem stečaja ili namernim oštećenjem poverilaca, već u činjenici da je broj okončanih predmeta ili onih koji su vodeni pod takvim krivičnim prijavama – izuzetno mali“, objašnjava Dragana Stanojević, zamjenica direktora USAID Projekta za bolje uslove poslovanja i napominje: „Osim toga, veoma je važan stručan i stalni nadzor nad radom stečajnih upravnika, i pravovremena reakcija Agencije za licenciranje stečajnih upravnika na svaku nepravilnost u njihovom radu“.

Sad ili nikad

Shodno zakonskim propisima, stečaj se pokreće ili kada zaduženja prelaze vrednost imovine preduze-

ća, ili ukoliko preduzeće tokom zakonom propisanog roka ne može da odgovori svojim obavezama. Pravi trenutak za pokretanje stečajnog postupka, međutim, zavisi od lične odluke vlasnika preduzeća na osnovu procene postignutih rezultata, ističe Stanojević, i kao ilustraciju navodi da je, recimo u SAD, dužnicima u interesu da uđu u stečaj na vreme, kako bi na taj način reorganizovali preduzeće i zaštitili imovinu od navale poverilaca.

„Ukoliko u roku od nekoliko meseci ne mogu da se reše problemi koji vode prestanku poslovanja, a preduzeće još ima određeni udeo na tržištu, svoje klijente i partnere, tada se pokretanjem stečaja još mnogo toga može spasiti. Kod nas, međutim, i dalje vlada zaštitnički odnos prema dužnicima u izvršnom postupku, pa preduzeća nisu motivisana da se stečajem brane od izvršenja – onog trenutka kad se pokrene stečajni postupak, izvršenja se obustavljaju, i ulazi se u potpuno drugačiju proceduru, koja podrazumeva kolektivno namirenje. Zato, ni pojedinačni poverioci ne pokreću stečajni postupak, jer im kolektivno namirenje ne od-

govara ukoliko imaju neki svoj poslovni ili lični interes da pokušaju da dalje prave aranžmane sa dužnikom“, objašnjava naša sagovornica.

Država je kao poverilac neaktivna, „čak se i pravdala visokom cenom stečajnih postupaka“, komentariše Stanojević, dok se Poreska uprava žali da nema sredstva za pravovremeno pokretanje stečaja, a dugoročno gubi mnogo više novca na ime neplaćenih poreza od tih dužnika. Dugogodišnjim odlaganjem stečaja na gubitku je i preduzeće u slučaju da mora da proda svoju imovinu, koja je za to vreme višestruko izgubila na vrednosti.

Mada se u izveštajima EBRD i Svetske banke ocenjuje da je domaća regulativa iz ove oblasti prilično usklađena sa svetskim standardima, očigledni su problemi u njenoj primeni. Tako, prema merenjima Doing Business Svetske banke, stečajni postupci u Srbiji u proseku traju oko dve godine, što je solidan pokazatelj, ali zabrinjava to što prema statistici Agencije za licenciranje stečajnih postupaka, kao i prema odgovorima ispitanika godišnje Doing Business ankete, ovo prosečno trajanje stečaja u poslednje vreme ima tendenciju rasta umesto skraćivanja, napominje Stanojević. U dvogodišnji prosek nije uračunata primena UPPR, čija realizacija je znatno kraća – u unutrašnjosti pojedini sudovi donose rešenja u roku od tri meseca, dok su u Beogradu slučajevi, uglavnom, kompleksniji.

„Što se grbo rodi, vreme ne ispravi“

„Mi smo jedna od retkih zemalja koja ima na raspolaganju čitav spektar reorganizacije preduzeća. Jedan od načina restrukturiranja dugova je neformalan, kroz van-sudsku nagodbu, i nekoliko domaćih velikih preduzeća je na vreme prošlo kroz taj proces. Drugi sistem reorganizacije je sporazumno finansijsko restrukturiranje, a na trećem mestu je UPPR, koji zahteva

Bankrot kao korak ka uspehu

U Sjedinjenim Državama, bankrot se percipira kao uobičajena pojava na putu ka uspehu, izuzev u situacijama kada je počinjeno neko krivično delo. U Srbiji je zakonom odobren registar zabrane poslovanja koji izlistava pravosnažne sudske odluke i presude kojima je nekome zabranjeno da se bavi određenom delatnošću zbog krivičnih prevarnih radnji, ali je više puta u javnosti predlagano i formiranje liste preduzetnika ili preduzeća koja su u stečajnom postupku. „Razlozi zašto to traže i građani i privreda je pretpostavka prevare, ali u tome treba biti veoma oprezan. Primera radi, preduzetnici iz Obrenovca su propadali zbog posledica poplave, a ne zato što su počinili krivična dela“, upozorava Dragana Stanojević na potencijalne negativne posledice koje, ističe, mogu biti ozbiljna prepreka za dalji razvoj preduzetničke inicijative u Srbiji.

prethodnu spremnost poverilaca za njegovu realizaciju, mada ih ništa ne obavezuje da se taj plan i sprovede. Na četvrtom mestu je takozvano obično pokretanje stečaja“, pojašnjava dr Branko Radulović, profesor na Pravnom fakultetu u Beogradu.

Kada je reč o UPPR-ovima, Radulović naglašava da je tokom svoje prakse naučio da izreka „što se grbo rodi to vreme ne ispravi“ može lako da se primeni na veliki broj njih – iako je UPPR kasno pokrenut, a predloženi plan neodrživ on često biva usvojen. U procesnom smislu, sama izrada i podnošenje UPPR-ova, uz pojedinačna odstupanja, funkcionišu, ali u velikom broju slučajeva poverioci prihvataju da glasaju za planove za koje se odmah vidi da su neodrživi, odnosno da preduzeće neće moći da vrati dugove, kaže Radulović i dodaje: „Takvi planovi praktično ne sadrže suštinske mere operativnog restrukturiranja, poslovni model dužnika ostaje isti, i rešavanje problema se samo prolongira. Za to su krivi dužnici koji prekasno pokreću postupak, ali i poverioci koji takođe zbog sopstvenih razloga kupuju vreme i većinski glasaju za planove kojima se ne rešavaju problemi. Na primer, banke, koje se u velikom broju slučajeva pojavljuju kao obezbeđeni poverioci, često se nadaju da će vrednost kolateralna porasti, pa kupuju vreme. Ali i ako su neobebeđene, jer su se 'takmičile' za velike klijente i bile spremne da ponude velike kredite bez adekvatne procene kolate-

rala, takođe imaju interes da kupe vreme, jer je stepen namirenja ionako mali“.

Prema Radulovićevim rečima, kada se sačinjava plan, uglavnom se svi fokusiraju na program otplate, na osnovu kog prave projekcije. Pravilno bi bilo upravo obrnuto, da se prvo na osnovu analiza i realnih projekcija poslovanja sagleda šta je moguće, a onda se na osnovu toga sa poveriocima razmatraju mogućnosti i rokovi namirenja.

Svaki privredni sektor ima sopstvenu EBITDA marginu, pa su neki sektori daleko profitabilniji od drugih (na primer, telekomunikacije imaju marginu od 40%, dok trgovina ima 5-10%), a domaći planovi su do te mere nerealni da svaki drugi, bez obzira za koju poslovnu delatnost se kreira, projektuje EBITDA marginu od 30-40%, opominje Radulović. On podseća da je u Srbiji završen prvi talas reorganizacija korišćenjem UPPR-ova, po kojima su po pravilu vlasnički odnosi bivali nepromenjeni. Sledi drugi talas, u kome će dužnici ili pokušati drugi UPPR ili će doći do usvajanja „običnog plana reorganizacije“, ali ovog puta će to biti tzv. prenosni planovi, u kojima će doći do konverzije duga u vlasništvo. Pošto su najveći poverioci banke, mnoge već koriste društva sa posebnom namenom, koja pokušavaju da pronadu interesente za prodaju takvih preduzeća. Ukoliko ne bude zainteresovanih, veliki broj dužnika koji ne izvršavaju plan reorganizacije završiću u bankrotu.